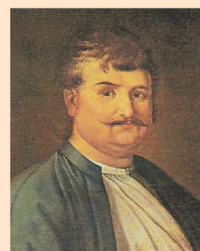
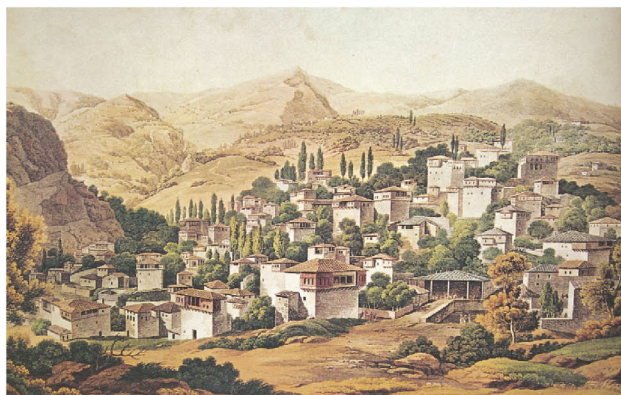

Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821)

Δεύτερη Ενότητα

Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821)

Ο Ρήγας Βελεστινλής ψάλλει τον Θούριο, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη

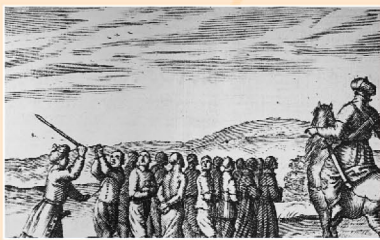
Εισαγωγή

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς Τούρκους, το 1453, σήμανε την υποδούλωση του ελληνικού κόσμου σε ξένους κυριάρχους για περισσότερους από τέσσερις αιώνες. Μέσα σε δύσκολες συνθήκες, το ελληνικό έθνος στηρίχθηκε κυρίως στην ορθόδοξη πίστη και την ελληνική γλώσσα. Διατήρησε, έτσι, την ιδιαιτερότητά του και διεκδίκησε την ελευθερία του με τη Μεγάλη Επανάσταση του 1821.

Η δεύτερη ενότητα αποτελείται από δέκα κεφάλαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.

Η κατάκτηση της ελληνικής Χερσονήσου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.

Οι συνθήκες ζωής των υποδούλων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.

Η θρησκευτική και η πολιτική οργάνωση των Ελλήνων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.

Οι Κλέφτες και οι Αρματολοί

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η οικονομική ζωή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.

Οι Έλληνες των παροικιών και των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών

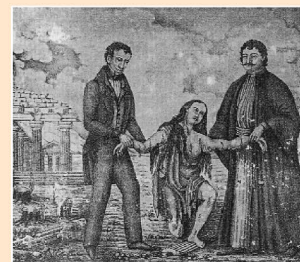
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.

Οι δάσκαλοι του Γένους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.

Ο Ρήγας Βελεστινλής και ο Αδαμάντιος Κοραΐς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9.

Τα κυριότερα επαναστατικά κινήματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10.

Οι αγώνες των Σουλιωτών

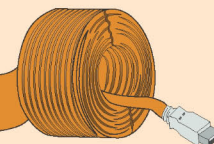
1453

Οθωμανική και λατινική κυριαρχία – Προεπαναστατική περίοδος

↓
Άλωση
της Κωνσταντινούπολης

1821

↓
Η Ελληνική
Επανάσταση

Κεφάλαιο 1

Η κατάκτηση της ελληνικής Χερσονήσου

Μέσα σε δύο αιώνες (15^{ος} – 17^{ος} αιώνας) οι Οθωμανοί Τούρκοι κατέκτησαν ολόκληρη σχεδόν την **ελληνική Χερσόνησο**. Ορισμένες όμως περιοχές παρέμειναν, ήδη από το 1204, για μεγαλύτερο ή μικρότερο χρονικό διάστημα στην κυριαρχία των Λατίνων και κυρίως των Βενετών, των Γενουατών και των Φράγκων.

▲ Πρόσφυγες από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία καταφεύγουν στα ελληνικά νησιά (15^{ος} αιώνας), Παρίσι, Εθνική Βιβλιοθήκη

Οι οθωμανικές κατακτήσεις στον ελληνικό χώρο

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους *Οθωμανούς Τούρκους*, το 1453, ήταν η κατάληξη της παρακμής του βυζαντινού κόσμου. Ήδη από τον 13^ο αιώνα η άλλοτε ένδοξη Βυζαντινή Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε πολλά πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα. Ξένες φυλές από το Βορρά και την Ανατολή εισέρχονταν στην περιοχή με ειρηνικό ή βίαιο τρόπο, ενώ Χριστιανοί της Δύσης, κυρίως οι Βενετοί, εκμεταλλεύονταν τα σπουδαιότερα εμπορικά λιμάνια, με αποτέλεσμα τον οικονομικό μαρασμό των εντοπίων. Μέσα σε δύο περίπου αιώνες ολόκληρη η **ελληνική Χερσόνησος** κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς Τούρκους. Μόνο τα *Ιόνια Νησιά*, με εξαίρεση τη Λευκάδα για κάποια χρονικά διαστήματα, δεν πέρασαν ποτέ στην οθωμανική εξουσία. Παρέμειναν μάλιστα στην εξουσία των Βενετών έως το 1797, οπότε πέρασαν στα χέρια των Γάλλων και στη συνέχεια των Άγγλων. Η περίοδος από την κατάκτηση της ελληνικής Χερσονήσου, στα μέσα του 15^{ου} αιώνα, έως και τη Μεγάλη Επανάσταση του 1821, που οδήγησε στον σχηματισμό του νέου ελληνικού κράτους, ονομάζεται Τουρκοκρατία.

Οι δύο πρώτοι αιώνες της Τουρκοκρατίας ήταν οι δυσκολότεροι για τους Χριστιανούς. Οι *δημογραφικές*, οικονομικές και κοινωνικές *μεταβολές* ήταν μεγάλες. Αρκετοί κάτοικοι μετακινήθηκαν σε ορεινούς τόπους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Επίσης, οι βυζαντινοί άρχοντες εξαφανίστηκαν μετά την Άλωση. Τέλος, αρκετοί *λόγιοι* έφυγαν στη Δυτική Ευρώπη. Όλα αυτά επηρέασαν αρνητικά τη συνοχή του ελληνικού πληθυσμού. Τελικά όμως οι υπόδουλοι Έλληνες δεν αφομοιώθηκαν, αφού κατάφεραν να διαφυλάξουν, με τη βοήθεια και της Εκκλησίας, τρία βασικά στοιχεία της εθνικής τους ταυτότητας: τη θρησκεία, τη γλώσσα και την παράδοση.

Από τα μέσα του 16^{ου} αιώνα, η θέση των Ελλήνων στις τουρκοκρατούμενες περιοχές σταδιακά βελτιώθηκε. Την εποχή αυτή μειώθηκαν οι στρατιωτικές συγκρούσεις στην ελληνική Χερσόνησο και περιορίστηκε η φορολογία και το *παιδομάζωμα*. Οι εξελίξεις αυτές στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, με τη συμβολή των *Ελλήνων της Διασποράς*, τόνωσαν την παιδεία και οδήγησαν προοδευτικά το έθνος στην εκπαιδευτική αναγέννηση του 18^{ου} αιώνα, που προετοίμασε το έδαφος για την Απελευθέρωση.

Αρκετά προβλήματα αντιμετώπιζαν και οι Έλληνες υπήκοοι των *Βενετών*. Έως τον 16^ο αιώνα δεν τους επιτρεπόταν η συμμετοχή στη διοίκηση, ενώ οι Βενετοί κατείχαν τα ανώτερα θρησκευτικά αξιώματα και την περιουσία της Εκκλησίας. Αυτοί οι περιορισμοί, σε συνδυασμό με άλλες διακρίσεις, όπως η βαριά φορολογία και η συμμετοχή σε αγγαρείες για την κατασκευή δημοσίων έργων, προκαλούσαν συχνά διαμαρτυρίες ακόμη και εξεγέρσεις εναντίον των κατακτητών, με γνωστότερη την εξέγερση στη Ζάκυνθο το 1628, γνωστή ως «ρεμπελιό των ποπολάρων».

Καθώς όμως περνούσαν τα χρόνια και αρκετές βενετικές κτήσεις έπεφταν στα χέρια των Οθωμανών Τούρκων, οι Βενετοί άρχισαν να γίνονται πιο φιλικόι προς τους Έλληνες, που είχαν αναλάβει και το βάρος της άμυνας. Οι διακρίσεις σε βάρος των Ελλήνων στις βενετοκρατούμενες περιοχές περιορίστηκαν επίσης και λόγω της μακραιώνης συνύπαρξης, που συχνά οδηγούσε σε μικτούς γάμους και σε κοινές οικονομικές δραστηριότητες.

Γλωσσάρι

Οθωμανοί Τούρκοι: Οι Τούρκοι που συσπειρώθηκαν γύρω από τον Τούρκο πολέμαρχο Οθμάν (Οσμάν), ο οποίος συγκρότησε το ισχυρότερο τουρκικό κράτος, που ονομάστηκε Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Ιόνια Νησιά: Τα νησιά του Ιονίου Πελάγους, τα Επάνησα.

Δημογραφικές μεταβολές: Οι αλλαγές που σχετίζονται με την αριθμητική σύνθεση του πληθυσμού.

Λόγιοι: Αυτός που ασχολείται με τα γράμματα και τις τέχνες: οι συγγραφείς και οι δάσκαλοι.

Παιδομάζωμα: Υποχρεωτική στρατολόγηση από τις οθωμανικές αρχές νεαρών αγοριών χριστιανικών οικογενειών, με σκοπό την επάνδρωση του σώματος των Γενιτσάρων και του ανώτατου διοικητικού μηχανισμού της αυτοκρατορίας. Ο θεσμός παρήκμασε από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα.

Έλληνες της Διασποράς: Οι Έλληνες που ζούσαν έξω από τα σύνορα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Βενετοί: Οι πολίτες της Βενετίας, παραθαλάσσιας πόλης της Βόρειας Ιταλίας και μεγάλης ναυτικής δύναμης. Η Βενετία από τον Μεσαίωνα μέχρι και το 1797 αποτελούσε ανεξάρτητο κράτος ιδιαίτερα ισχυρό, κυρίως χάρη στην εμπορική της δραστηριότητα στην Ανατολή. Για τον λόγο αυτό, ήρθε συχνά σε σύγκρουση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Φανταστικός διάλογος ανάμεσα στην Πατρίδα και τους κατοίκους του Ρεθύμνου, οι οποίοι την εγκαταλείπουν μετά την κατάληψή της από τους Οθωμανούς

«– Επειδή και θα μισεύσετε* και να με αρνηθήτε, αμέτε* όλοι στο καλό, και μη μου θυμηθήτε.
– Πώς είναι δυνατόν ποτέ να μην σου θυμηθούμε, σε ξενιτιά που πάμενε, και πράγμα δεν βαστούμεν;
– Που θενά σταματήσετε, που νάν' η κατοικιά σας, τάχα ναυρήτ' ανάπαυσιν ογιά παρηγοριά σας;
– Έχομεν τας εικόνας μας για να τση προσκυνούμεν, να πολεμούμεν τση εχθρούς πάντα να τση νικούμεν».

Κωνσταντίνου Ν. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. Ιστορικών Δοκίμιον περί των προς αποτίναξιν του Οθωμανικού ζυγού Επαναστάσεων του ελληνικού έθνους (1453-1821)*, Αθήνα 1869, σ. 243.

* θα μισεύσετε = θα ξενιτευτείτε

* αμέτε = πηγαίνετε

2. Διαθήκη της εποχής της Τουρκοκρατίας

«Εις το όνομα το Πατρός, και του Υιού, και του Αγίου Πνεύματος, νυν και αεί, και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.

Εδώ κάνω καταγραφή της δυστυχημένης οικογένειάς μας, που καταγόμαστε εδώ και πολλές γενιές από τη Ρούμελι και ήρθαμε σε αυτό το νησί τη Ζάκυνθο κατατρεγμένοι και όχι για άλλο λόγο... Σαν αληθινός χριστιανός, νιώθοντας την ανάγκη να είμαι έτοιμος κάθε ώρα και στιγμή να υποστώ την τρομερή και φρικτή κρίση του Θεού, ρύθμισα τις υποθέσεις μου. Πρώτον, συγχωρώ κάθε άνθρωπο που με έβλαψε και ζητώ από όλα τα αδέρφια μου τους χριστιανούς να με συγχωρέσουν όπου τους πίκρανα και τους έβλαψα. Αφήνω το ελάχιστο βιός μου στον αδελφό μου τον Γιώργη και θέλω να με θάψει χωρίς καθόλου έξοδα και τελετή, να μου αφήσει μόνο το βρακί και το μαύρο πουκάμισο και τίποτε άλλο και να με θάψει. Και αν θελήσει ο πανάγαθος και φιλεύσπλαχνος Θεός και βοηθήσει να ελευθερωθεί το δυστυχημένο γένος μας από τον τρομερό, απάνθρωπο, αντίχριστο και άσπλαχνο Τούρκο, να ξεθάψει τα κόκαλά μου και τα κόκαλα του μακαρίτη του αδελφού μας Φιλόθεου, που τα έχω κρυμμένα σε μια σακούλα στη σπηλιά που γνωρίζει, και να τα θάψει μαζί και κοντά στα κόκαλα των γονιών μας στην εκκλησία της πατρίδας μας· αλλά το ξαναλέω, όταν ελευθερωθεί και όχι τώρα που είμαστε σκλάβοι. Άλλο τίποτε δεν έχω να πω, και αυτή είναι η μόνη και η τελευταία μου επιθυμία».

Κωνσταντίνου Ν. Σάθα, *Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. Ιστορικών Δοκίμιον περί των προς αποτίναξιν του Οθωμανικού ζυγού Επαναστάσεων του ελληνικού έθνους (1453-1821)*, Αθήνα 1869, σσ. 410-412.

(Απόδοση στα νέα ελληνικά)

Ματιά στο παρελθόν

Η άλωση της Πόλης

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης αποτέλεσε ένα συγκλονιστικό γεγονός, που συντάραξε όχι μόνο τους κατοίκους της άλλοτε πανίσχυρης Βυζαντινής Αυτοκρατορίας αλλά και όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Πάπας της Ρώμης Πίος ο Β΄ χαρακτήρισε την Άλωση ως τον δεύτερο θάνατο του Ομήρου και του Πλάτωνα. Ο ίδιος, μάλιστα, επιχείρησε να οργανώσει μια Σταυροφορία για την απελευθέρωση της Πόλης, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Άλλοι, πάλι, πίστευαν πως η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης δεν ήταν παρά τιμωρία των Βυζαντινών, σταλμένη από τον Θεό. Η πτώση της «δεύτερης Ρώμης», όπως αποκαλούσαν τη Βασιλεύουσα, είχε ως συνέπεια να προβληθεί η Μόσχα ως «τρίτη Ρώμη», ως νέο δηλαδή θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο των Ορθοδόξων Χριστιανών.

✓ Οι Έλληνες κάτω από την οθωμανική και τη λατινική κυριαρχία (1453-1821)

▶ Οι κατακτήσεις των Οθωμανών και των Λατίνων τον 16^ο αιώνα

▲ Ο σουλτάνος Μουράτ Β', Κωνσταντινούπολη, Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου

◀ Ευγενείς (αριστερά) και αστοί (δεξιά) στα Επτάνησα, Μουσείο Ζακύνθου

▲ Έλληνες άρχοντες στην Κωνσταντινούπολη κατά τον 16ο αιώνα, Βιέννη, Εθνική Βιβλιοθήκη

▲ Η Κρήτη σε απεικόνιση της εποχής της Βενετοκρατίας, Αθήνα, Συλλογή Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης

Ερωτήματα

- Ποια ήταν τα σπουδαιότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Έλληνες την περίοδο της ξένης κυριαρχίας;
- Με βάση την Πηγή 2, ποια είναι η ελπίδα που εκφράζουν οι υπόδουλοι Έλληνες;